

MAISTO ATLIEKŲ PREVENCIJA

SITUACIJA LIETUVOJE IR
GEROSIOS PATIRTYS

Gintvilė Bagdonavičiūtė
Gabrielė Makarevičiūtė-Osipovič

Pagrindiniai klausimai

- Ką vartotojai mano apie tvarų maistą ir maisto švaistymą?
- Koks yra maisto atliekų problemos kontekstas Lietuvoje?
- Kokie tarptautiniai tikslai keliami maisto atliekų prevencijos srityje?
- Kokia yra europinė statistika?
- Kokias išvalgas pateikia šią sritį tyrinėjantys mokslininkai?
- Kaip ši problema sprendžiama užsienyje?
- Kokie sprendimai matomi kaip efektyviausi?

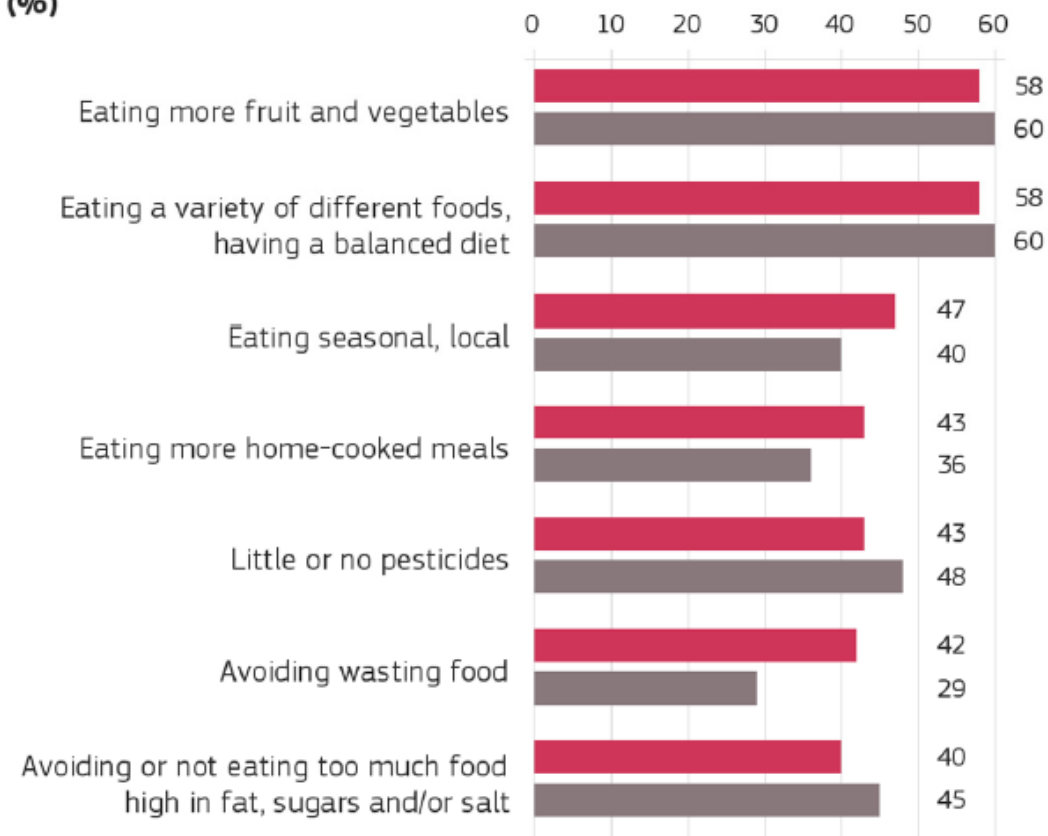
Vartotojų nuomonė

QB3T What aspects of a sustainable diet are important to you? Firstly? And then?
(MULTIPLE ANSWERS POSSIBLE)
(%)

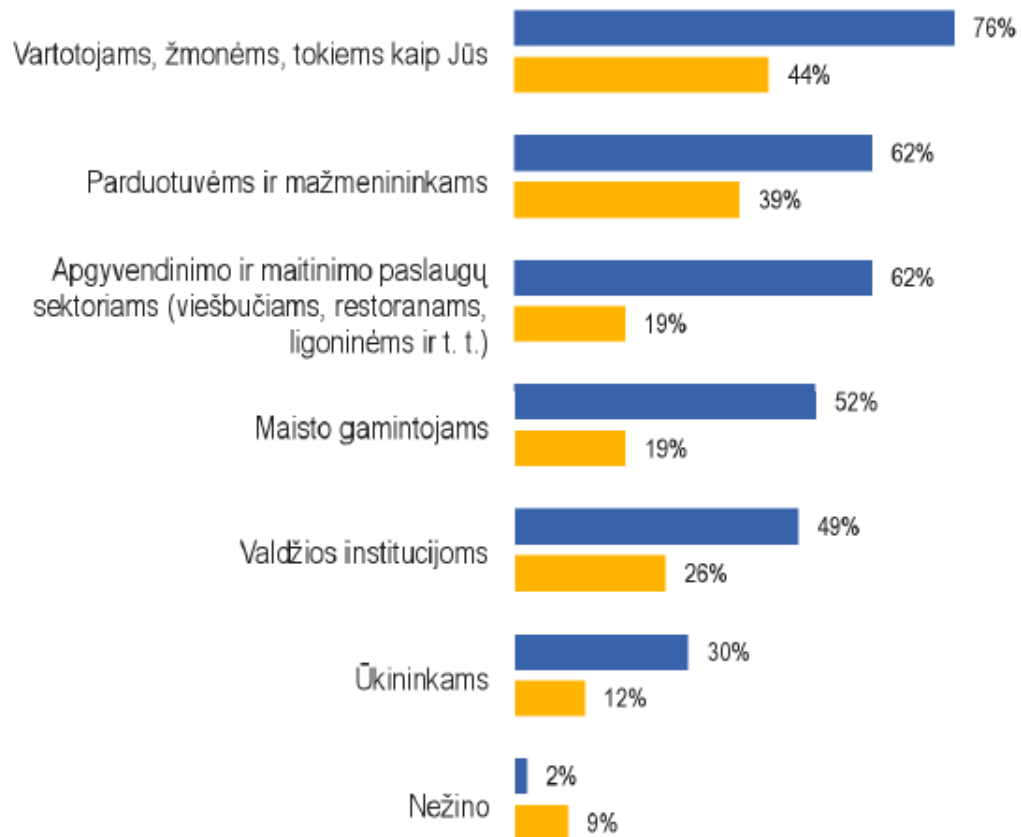

QB4 We often hear people talking about the importance of eating a healthy and sustainable diet. What do you think "eating a healthy and sustainable diet" involves? (MULTIPLE ANSWERS POSSIBLE)
(%)

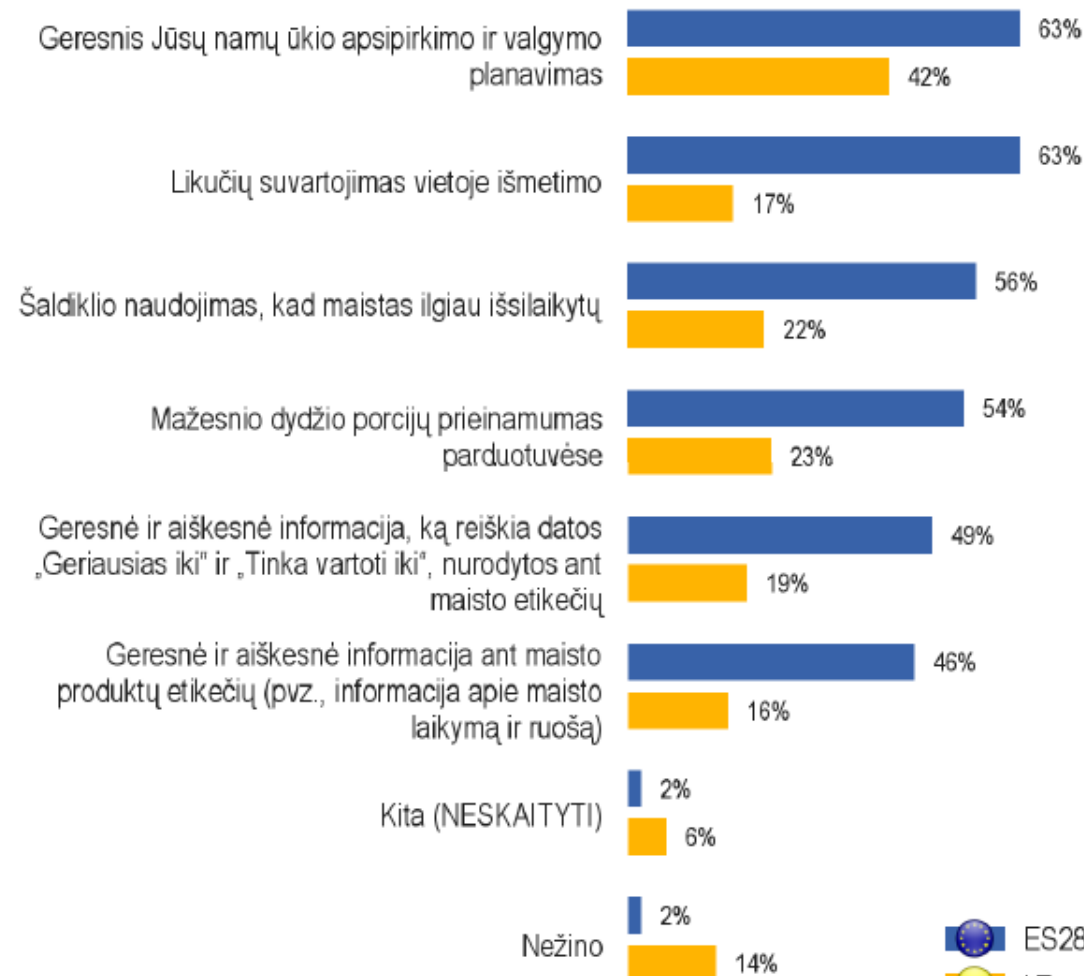
1. MAISTO ŠVAISTYMO PREVENCIJA IR MAŽINIMAS

Q1. Europoje kasmet iššvaistoma apie 100 mln. tonų maisto. Jūsų nuomone, kurioms iš šių grupių tenka maisto švaistymo prevencijos vaidmuo? (GALIMI KELI ATSAKYMAI)

ES28
LT

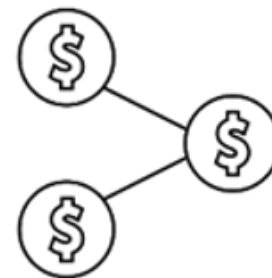
Q2. Kas padėtų Jums mažiau iššvaistyti maisto namuose? (GALIMI KELI ATSAKYMAI)

ES28
LT

Tvarios maisto sistemos ir maisto atliekos

- Tvarios maisto sistemos užtikrina socialinį, ekonominį ir ekologinį tvarumą.
- Maisto atliekos – socialinė, ekonominė ir ekologinė problema.

Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslai

12.3 Iki 2030

12.3.1 Maisto praradimai
„sumažinti maisto praradimus gamybos ir tiekimo grandyse“

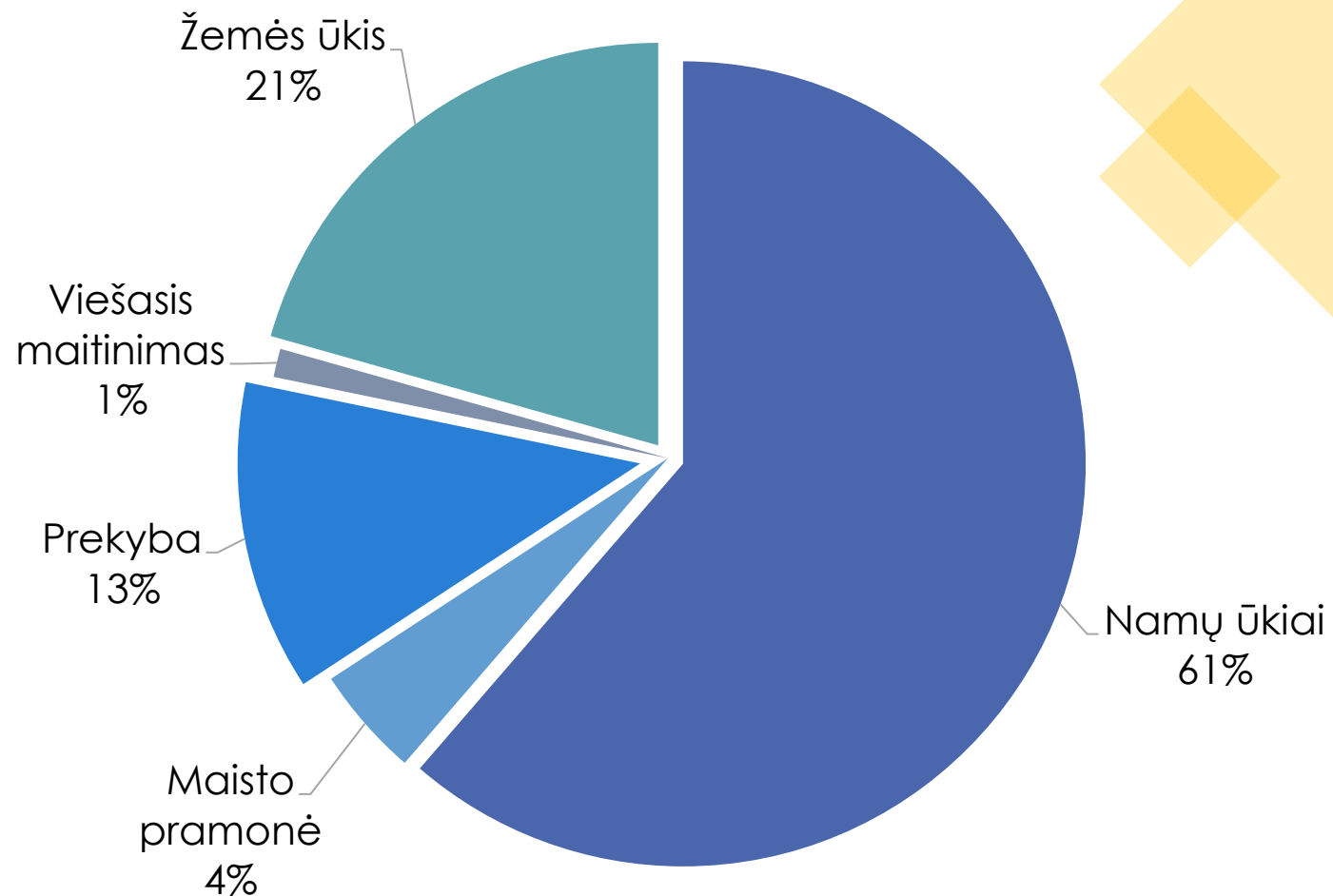
12.3.2 Maisto švaistymas
„50% sumažinti viešojo maitinimo, prekybos ir namų ūkio lygmenyse vienam gyventojui tenkantį iššvaistomo maisto kiekį“

Situacija Lietuvoje

2021 m. paskelbtais duomenimis iš Žemės ūkio ministerijos užsakyto tyrimo, Lietuvoje visoje maisto tiekimo grandinėje netenkama 393 828 tonų valgomo maisto per metus, t.y. per metus vienam gyventojui tenka 141 kg, kurių buvo galima išvengti.

Į duomenis įtraukti ir maisto praradimai žemės ūkio grandyje, kurie pagal ES reglamentą nėra laikomi maisto atliekomis.

Maisto švaistymo ir praradimų struktūra

Pagal Europos Sąjungos direktyvą dėl atliekų 2008/98/EC, „maisto atliekos“ – bet koks atliekomis virtęs maistas, apibrėžtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 178/2002 (1) 2 straipsnyje . Kitaip tariant, **maisto atliekos** – **maistas** (valgomos ir nevalgomos jo dalys), **kuris pateko į maisto tiekimo grandinę, tada buvo iš jos pašalintas arba išmestas galutiniam vartojimo etape ir yra tvarkomas kaip atliekos.**

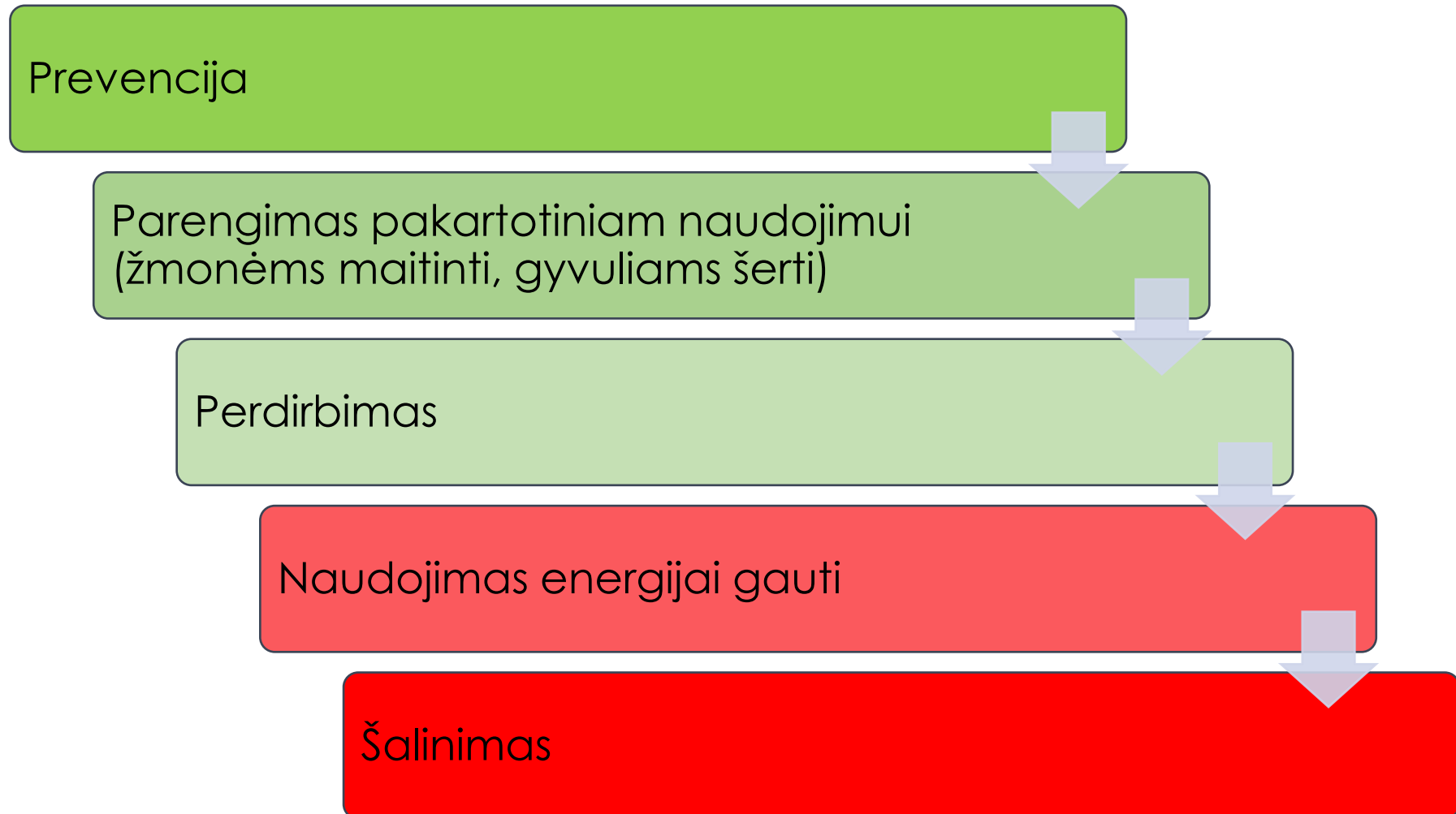
food loss

maisto nuostoliai
maisto netektys
maisto praradimai

food waste

maisto atliekos
maisto švaistymas

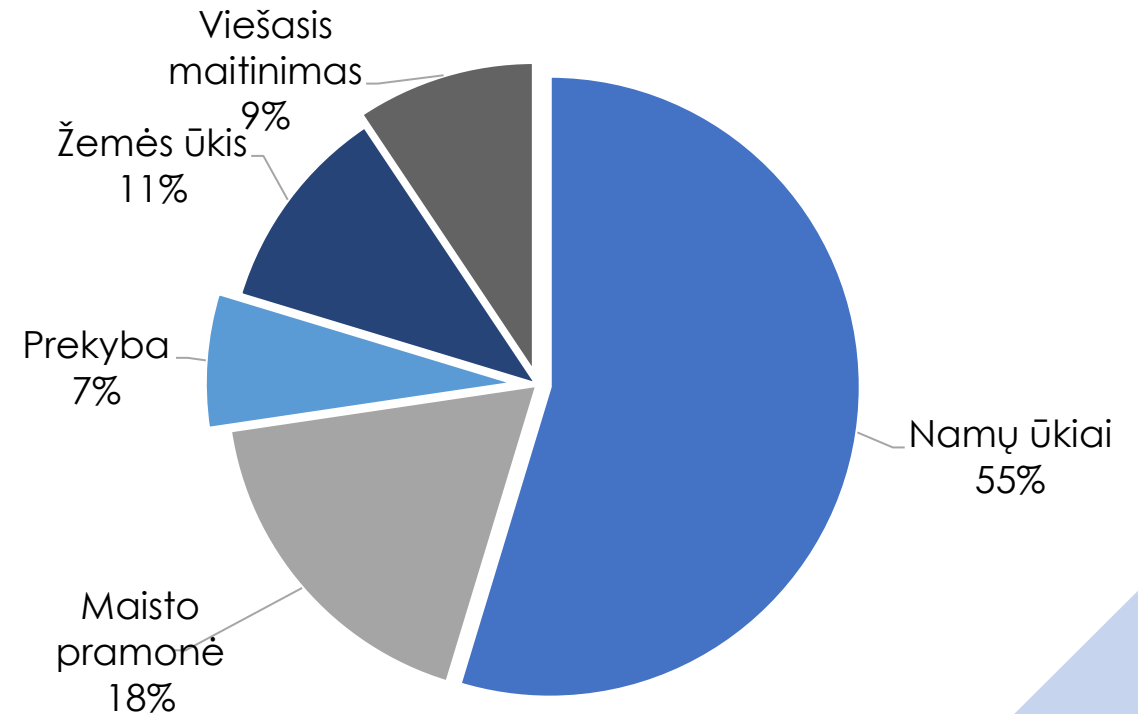
Prioritetų hierarchija

Tendencijos

- Mažiausiai maisto atliekų bendrai susidaro Slovėnijoje – tik 68 kg asmeniui per metus, maždaug dvigubai mažiau nei Lietuvoje.
- Mažiausiai maisto atliekų prekybos sektoriuje susidaro Kroatijoje – 1 kg gyventojui per metus. Lietuvoje vienam gyventojui tenka 10 kg.
- Mažiausiai atliekų namų ūkiuose Europoje susidaro Bulgarijoje – 26 kg per capita per metus. Lietuvoje – 86 kg.

Maisto atliekos ES, Eurostat

- Didžiąją maisto atliekų dalį sudaro maisto produktai, kurie net nėra žymimi galiojimo data (vaisiai, daržovės, švieži duonos gaminiai).

- Mėsa ir jos produktai, kurie dažniausiai žymimi terminu „tinka vartoti iki“, tapę atliekomis padaro didžiausią žalą aplinkai, nes jiems pagaminti reikia daugiausiai resursų.

MAISTO
ATLIEKOS
PREKYBOJE

Galimi sprendimai

- Reikalavimai prekybos tinklams

- **Mokestinės lengvatos (pelno, pridėtinės vertės mokesčiai)**

- **Leidimas aukoti ir/ar parduoti pasibaigus „geriausias iki“**

- Socialinės parduotuvės

- **Strategija, įtraukianti konkrečius maisto atliekų mažinimo tikslus**

- Savanoriški susitarimai, įtraukiantys suinteresuotąsias šalis

Populiariausios, paryškintos priemonės, taikomos 11 iš 13 analizuotų šalių, yra taikomos ir Lietuvoje.

Prekybos reguliavimas

Maisto atliekos yra didesnė problema didelėse prekybos vietose. Dalyje Europos šalių (Prancūzijoje, Čekijoje, Rumunijoje, Lenkijoje, Ispanijoje, Vengrijoje) prekybos centrams valstybė turi papildomų reikalavimų:

- iki galiojimo termino „geriausias iki“ pabaigos pasiūlyti produktus maistą priimančiai organizacijai;
- parengti ir pateikti savo maisto atliekų mažinimo strategiją;
- privalomai pateikti metinę maisto atliekų ataskaitą;
- sudaryti bendradarbiavimo sutartį su maistą priimančia organizacija;
- įgyvendinti edukacines kampanijas prieš maisto švaistymą, bendradarbiaujant su NVO.

Savanoriški susitarimai

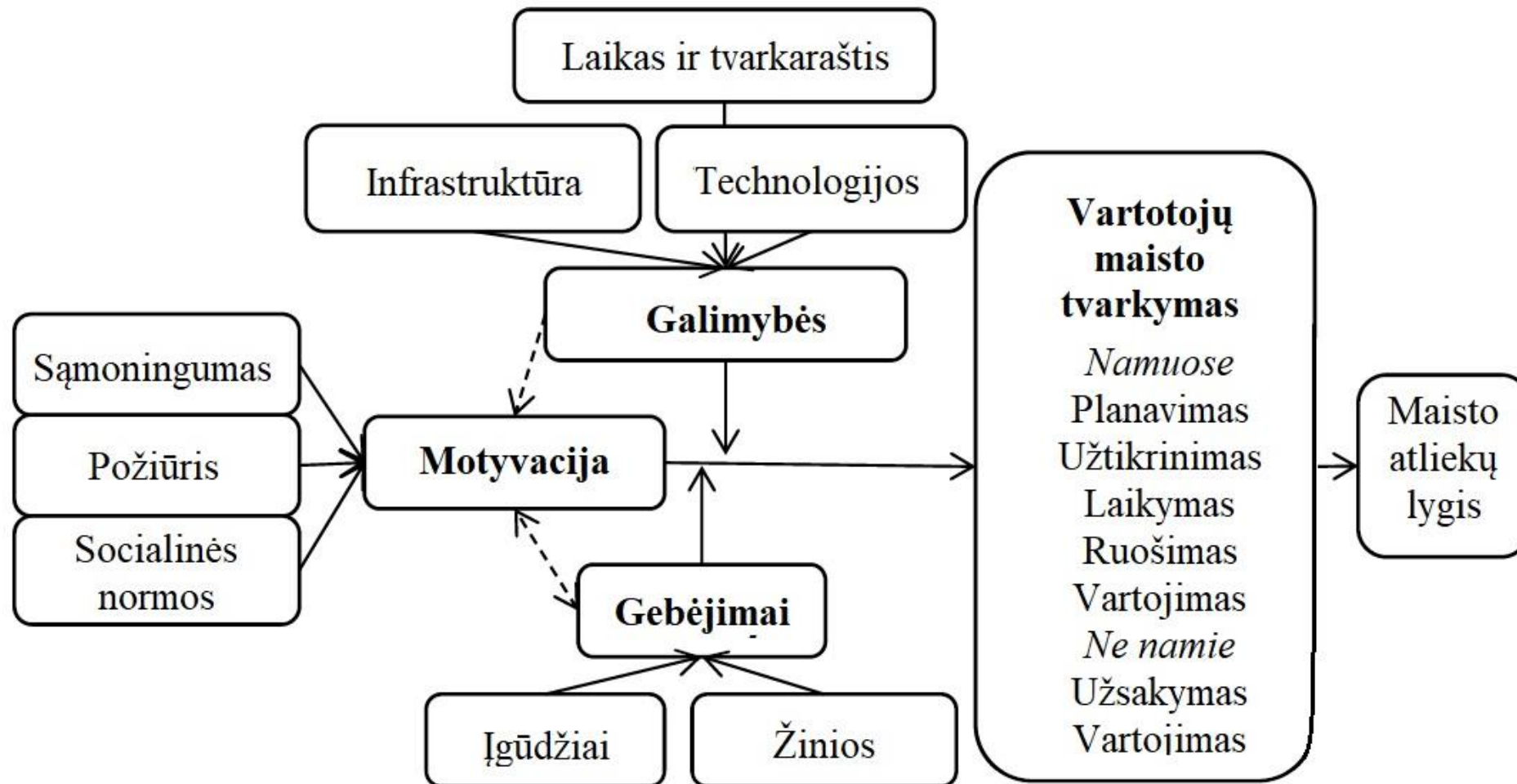
Kolektyvinės sutartys kviečia įsitraukti suinteresuotąsias šalis į problemos sprendimą, skatina bendradarbiavimą.

- „**inventorizacijos**“ **metai**, kuomet matuojami ir viešinami rodikliai;
- suinteresuotosios šalys išsikelia **bendrus, konkrečius maisto atliekų prevencijos tikslus**;
- įsipareigoja padėti vartotojams išmesti mažiau maisto ir **į veiklas įtraukti namų ūkius**;
- **skaidrumas** – rezultatais dalintis su visuomene ir teikti ataskaitas;
- **dalyvauti bendruose susitikimuose, diskusijose**, seminaruose maisto atliekų prevencijos temomis.

MAISTO
ATLIEKOS
NAMŲ ŪKYJE

Vartotojų maisto švaistymo modelis

penkios teigiamos maisto tvarkymo praktikos

apsipirkimų
ir gaminimo
planavimas

mažiau
impulsyvaus
pirkimo

maisto
atsargų
peržiūra

tikslų
numatymas,
kiek maisto
gaminti

likučių
panaudojimas

Problema be išeities?

- Problemos masto ir pasekmių suvokimas nekoreliuoja su išmetamo maisto kiekiu.
- Nors dauguma vartotojų neigiamai vertina maisto išmetimą, tik mažoji jų dalis sutinka, kad jų namų ūkyje susidaro per daug maisto atliekų.
- Maisto gamavimo pamokos, šaldytuvų kameros, maisto dalijimosi programėlės, reklaminės kampanijos ir informacijos sklaida neturi reikšmingų efektyvumą pagrindžiančių įrodymų.

Jevons paradoksas

- **Maisto atliekų prevencijos priemonės ne visada turi trokštamus rezultatus, bet ir nepageidaujamą šalutinį poveikį.**
- Svarbu užtikrinti, kad mažinant maisto atliekas prekyboje jos nebūtų perkeliamos ant vartotojo: pavyzdžiui, tūriu paremtos akcijos (angl. „volume discounts“) skatina vartotojus pirkti daugiau negu jie gali suvartoti.
- **Maisto atliekų prevencija turėtų būti matoma holistiškai,** kaip bendradarbiavimo tarp tiekėjų, vartotojų ir prekybininkų reikalaujantis tikslas.

Remti tvarų vartojimą reiškia keisti maisto aplinką, kad tvariausias pasirinkimas taptų paprasčiausiu.

Šaltiniai: Research gate ir India Today

Kiti galimi sprendimai

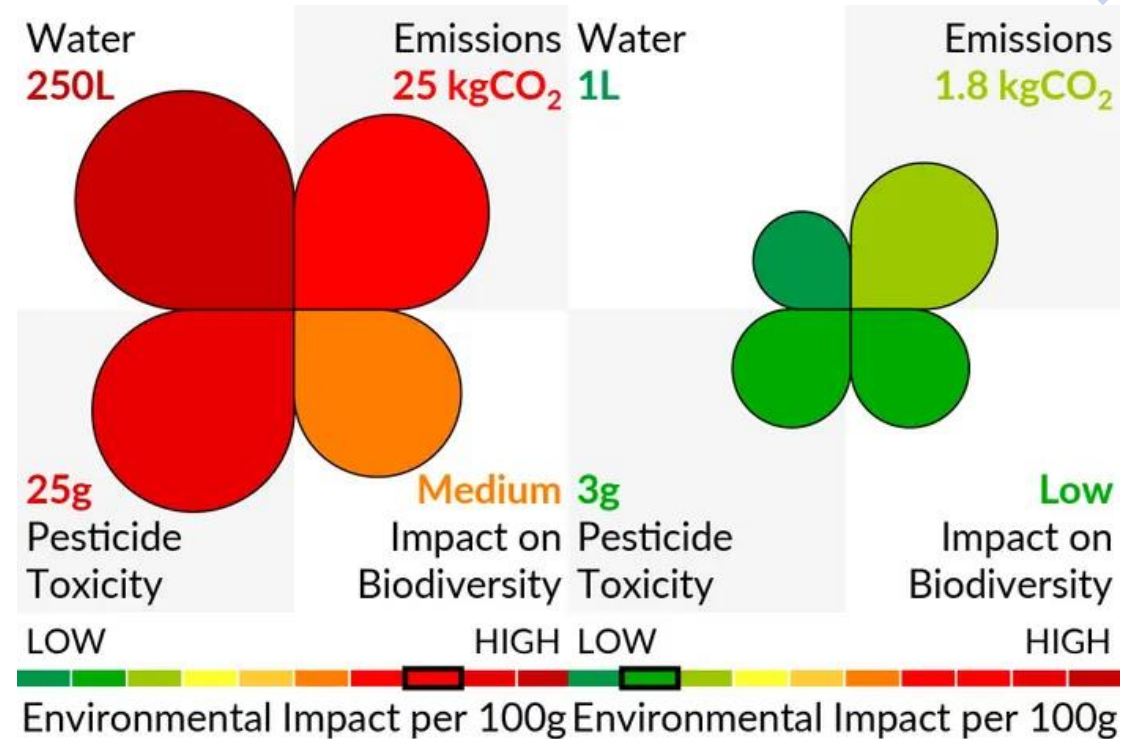
Pakuočių ženklimas

Tūriu pagrįstų nuolaidų draudimas

Perteklinių produktų pardavimo sąlygų gerinimas

Atliekų surinkimo tvarkos pakeitimai

„Gerojo samariečio“ įstatymas

Kiti galimi sprendimai

Žaliųjų viešųjų pirkimų reikalavimai iš viešojo maitinimo įmonių
įsipareigoti pasiekti maisto atliekų rodiklius

Pakuočių inovacijos

ES vieningi teisiškai privalomi maisto atliekų rodikliai

Vietinio maisto prioritetizavimas

AČIŪ

UŽ DĖMESĮ